

Nr 221.

Av herr **Thorsson**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 110, angående överlåtelse av mark till lantförsvaret att användas till förläggningsplats och övningsfält för fälttelegrafkåren.

Uti proposition nr 110 hemställer Kungl. Maj:t, att riksdagen ville medgiva,

»att den 14 mars 1916 till lantförsvaret, för att användas till förläggningsplats och övningsfält för fälttelegrafkåren, överlåtas dels från domänstyrelsen de under styrelsens förvaltning varande lotterna nr 1—4, 7 och 12—21 om tillhopa 38,5390 hektar av norra skiftet av Uppsala hovstalläng, dels ock från Ultuna lantbruksinstitut den del av Kungsängen, som faller inom de å en vid statsrådsprotokollet fogad karta angivna fulldragna blåa linjerna och i areal innehåller 86 hektar».

Som motiv för denna framställning anför fortifikationsdepartementet bland annat,

»att å den till Ultuna kungsladugård upplåtna Kungsängen skulle utan nämnvärda kostnader kunna anordnas ett rent av idealiskt flygfält. För att haverier och därav föranledda olyckshändelser och kostnader måtte så mycket som möjligt förebyggas, måste nämligen ett skolflygfält vara så öppet och jämnt som möjligt; och just så vore fallet här. Härtill komme, att Kungsängen redan tillhörde staten, och att ett där förlagt flygfält erhöle lämplig storlek och form samt vid behov utan svårighet kunde utvidgas, varförutom Kungsängen dels hade ett ur förläggningssynpunkt synnerligen lämpligt läge på lagom avstånd från staden samt invid en järnvägs- och landsvägsknutpunkt, dels ock såsom gränsande till Fyrisån med dess ej långt därifrån liggande utvidgningar, Övre och Nedre Föret, medgäve övningar med hydroaeroplan, vartill även den närbelägna Mälaren inbjöde. Fortifikationsdepartementet hade därför ansett, att någon ytterligare undersökning angående definitiv förläggningsplats för flygskolan ej erfordrades. Att den intill Fyrisån

gränsande delen av ängen under vissa årstider stundom bleve något sank, medförde ej heller någon nämnvärd olägenhet, då fältet i övrigt bleve tillräckligt stort för flygövningar även under sådan tid och då den omgivande trakten från nordväst över norr och öster till sydost i stor utsträckning vore synnerligen lämplig för upp- och nedstigningar. För flygskolans byggnader funnes lämplig plats å fältets nordöstra hörn, där grunden syntes vara god».

Uti sitt yttrande över fortifikationsdepartementets förslag anför Ultuna lantbruksinstitutets styrelse,

»att arealen av den del utav Kungsängen, som enligt fortifikationsdepartementets ovanberörda förslag skulle överlämnas till lantförsvaret, syntes utgöra omkring 70 hektar, och att marken bestode av lätt och lös lerjord, till allra största delen åker av yppersta och värdefullaste beskaffenhet. Läget vore sådant att täckdikning icke kunde användas. Skulle jordens brukande upphöra och de öppna dikena igenläggas, komme med all säkerhet, efter vad erfarenheten från närliggande områden utvisade, marken att försumpas och stark tuvbildning att inträda. De i framställningen åberopade utvidgningarna av Fyrisån, nämligen det till Kungsängen men ej till det ifrågasatta flygfältet gränsande Övre Föret och det på andra sidan lantbruksinstitutet belägna Nedre Föret, vore båda så igenvuxna, att knappast någon avsevärd öppen vattenyta funnes utom den sommartiden mycket livligt trafikerade segelleden. I sin helhet utgjordes Kungsängen av 124,73 hektar åkerjord och 62,39 hektar ängsmark. Åkerjorden, fruktbar svämmla, kunde betecknas såsom den bästa i Uppland och lämnade säkra skördar synnerligast av foderväxter, hö och rotfrukter. Ängen användes på så sätt, att densamma först skördades till hö och därefter under höstmånaderna lämnade ett värdefullt bete för en större kreatursflock. Skulle Kungsängen avhändas Ultuna, uppstode rubbningar, som för egendomen och lantbruksskolan bleve i hög grad menliga. Ultuna egendom skulle komma att lida stora förluster, dels direkt därigenom att den avsevärda inkomst Kungsängen nu lämnade, förlorades, dels indirekt på så sätt att Ultuna gård, som bestode av en hård, svårbrukad lerjord, utan Kungsängen med all säkerhet ginge tillbaka i bördighet. Ultuna gård kompletterades nämligen på ett synnerligen lyckligt sätt av Kungsängen. Under torra år, då grödan vid Ultuna i regel bleve dålig, finge man vid Kungsängen de bästa skördarna. Odlingen av hö vore på Ultuna alltid vansklig, vallarna ginge ofta icke till; Kungsängen vore däremot en god fodergård. Rotfrukter kunde icke i nämnvärd grad odlas på Ultuna hårda lerjord, då Kungsängsjorden däremot vore synnerligen lämplig härför. Vid Ultuna hölles ett

mycket större antal djur, än som svarade mot denna gårds areal, och möjliggjordes detta endast därigenom, att en stor mängd rotfrukter, stråfoder och säd årligen fördes från Kungsängen till Ultuna och där utfodrades. I följd härav erhöle Ultunajorden en rikligare gödsling med kreatursspilling, än som under andra förhållanden skulle vara möjlig, och vore detta säkraste sättet att hålla den styva leran i kultur. Skulle Kungsängen förloras, måste kreatursbesättningen vid Ultuna minskas i avsevärd mån, och bleve följden härav minskad gödseltillgång och så småningom minskad avkastning av Ultuna styva lera, enär bördigheten på denna jordart icke kunde uppehållas på annat sätt än genom riklig användning av ladugårdsgödsel, där inga andra mullbildande ämnen funnes tillgängliga. Jordbruket vid Ultuna skulle efter Kungsängens frånskiljande bli i hög grad vanskligt och för varje år alltmera beroende av väderleksförhållandena. Undervisningen vid lantbruksskolan komme även att lida betydande avbräck genom Kungsängens frånskiljande. Elevernas praktiska utbildning skulle bli alltför ensidig, då endast kännedom om styv leras behandling skulle vinnas. Nu däremot förvärvade eleverna under sina arbeten vid Kungsängen även grundlig erfarenhet i lättare jords bearbetning, rotfruktsodlingen i större skala samt ängskultur, vilket för blivande jordsbruksförmän vore ett oeftergivligt villkor. Då det ifrågasatta flygfältet innefattade ungefär hälften av Kungsängens åkerareal och detta den bästa delen därav, skulle områdets avstående således medföra, att Ultuna gård ginge tillbaka i bördighet och avkastning, och att undervisningen vid lantbruksskolan icke kunde bedrivas i den omfattning och på det sätt, som överensstämde med vår tids fordringar. Även för lantbruksinstitutet skulle genom Kungsängens frånskiljande betydande olägenheter uppstå av samma slag, som förut anförts beträffande lantbruksskolan, ty jämväl för institutets elever måste Kungsängen i stor utsträckning användas såsom demonstrationsmaterial, särskilt beträffande lättare jords brukningsmetoder, rotfrukts- och foderväxtodling samt ängsskötsel, och försök på dessa områden vore dit hänvisade. I detta sammanhang måste även framhållas, att Kungsängen erbjöde de lämpligaste förhållandena för provning av en stor mängd lantbruksredskap, vilket vore ett villkor för framgångsrikt bedrivande av verksamheten vid den statens redskapsprovningsanstalt, som vore förlagd till Ultuna. Med åberopande av vad sålunda anförts, ville styrelsen uttala, att bifall till fortifikationsdepartementets framställning skulle för Ultuna lantbruksinstitut, lantbruksskola och egendom medföra högst avsevärda olägenheter, såframt icke fullgod ersättning i annan mark bereddes för det frångångna området.

I anslutning till vad sålunda av styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut anförts, avstyrkte *lantbruksstyrelsen* bifall till fortifikationsdepartementets framställning.»

Sedan 1901 års härordning tillkom ha de flesta av arméns truppförband förflyttats från sina gamla förläggningsorter till nya sådana. Den ledande tanken vid de därav föranledda jordförvärven synes ha varit att söka efter de dyraste och — fetaste jordbitarna till de nya övningsfälten. Sedan de gamla sandhedarna övergivits lärer nu en kommitté syssla med en utredning om huruvida icke på en del av dessa hedar kunna upprättas mindre egnahemsjordbruk. Samtidigt igenläggas många gamla sådana jordbruk, vilka genom generationers arbeten bringats upp i en hög åkerbrukskultur. Maskrosor och annat ogräs skall hädanefter icke störas av plog eller harv. Endast soldatens klack eller hans spade skall då och då oroa ogräset. Rekordet i denna rosenrasande jordpolitik slår Kungl. Maj:t i nu föreliggande proposition. De talande skäl som Ultuna lantbruksinstituts styrelse anför emot att lägga igen Kungsängens mjuka lervallar bemöter statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet enkelt och obesvärat med »att generalstabschefen av vissa skäl ansett Uppsala böra utgöra centralpunkten för arméns flygväsende i vad det avser södra Sverige». Vad betyder det inför den militära sakkunskapens dekreterande, att lantbruksinstitutets styrelse anser att Kungsängens jord är nödvändig för institutets verksamhet? Vad betyder det om institutets elever hädanefter bliva ensidigt utbildade och vad betyder det om just den bästa delen av Kungsängens mjuka lerjord borttages från modernäringens skola? Generalstabschefen har ju sagt att flygskolan skall ligga i Uppsala, och då så. Sedan fortifikations- och generalstabscheferna upptäckt, att svämrlera lämpar sig bättre för flygexperiment än för rotfruktsodling, anser Kungl. Maj:t, med stöd av denna sakkunskap, att någon avgörande betydelse icke bör tillmätas de skäl som institutets styrelse i lantbruksundervisningens intresse anført emot herrar militärers anspråk. I en tid då särskilda uppmaningar utgått till jordbrukarna att öka landets livsmedelsproduktion föreslår vår regering att undandraga denna produktion 125 hektar av Upplands bästa jord. Jag hoppas att riksdagen icke skall medverka till uppmuntran åt dessa strävanden.

I samband med frågan om anskaffande av flygfält för telegrafkårens flygmaskinskompani har spørsmålet om hela kårens förläggningsort ånyo blivit aktuell. Vid 1914 års senare riksdag väckte undertecknad en motion angående omorganisation av ingenjörvapnet, varigenom telegrafkåren skulle upphöra att existera såsom självständigt truppförband; i

stället skulle vid varje ingenjörkår uppsättas en bataljon förbindelse-trupper. Genom denna åtgärd avsågs att närmare sammanföra de olika grenarna av ingenjörvapnet samt att för dessa möjliggöra fredsövningar som närmare anslöte sig till verkliga fältförhållanden.

Från intresserat militärt håll bekämpades denna anordning synnerligen ivrigt under förebärande av att telegrafkåren skulle vara samlad med alla sina avdelningar i ett självständigt truppförband samt förläggas till huvudstaden. Av nu föreliggande proposition framgår att generalstabschefen förordat kårens förläggning dels till Stockholm dels till Uppsala. Detta förslag har, ehuru med tvekan, biträtts av fortifikationschefen. Då departementschefen uttalat sig för hela kårens förläggning till Uppsala synes han ej stödja detta uttalande på några militära skäl utan snarare är det kostnadsfrågan som för honom varit avgörande. Härav framgår uppenbarligen att nu sedan riksdagen godkänt organisationen för telegrafkåren, kan denna förläggas såväl till Järvafältet som till Uppsala delad eller i sin helhet, hur det lämpar sig. Vid sådant förhållande bör frågan om kårens förläggande upptagas till förnyad omprövning. Kan dess förläggning numera utan militära olägenheter ske utom huvudstaden, lär det ej möta några svårigheter att i södra Sverige det vill säga mellan Östersund och Smygehuck, uppsöka många platser som kunna lämpa sig såsom förläggningsort för truppförband. Artilleriskjutfälten vid Skillingaryd och Marma lämna båda goda utrymmen för flygning, och dessa platsers avskilda läge underlättar strävandet att skilja ut telegrafkåren från övriga ingenjörstrupper. Skulle av en eller annan anledning nu antydda övningsfält icke anses lämpliga finnas ju två för flygning redan prövade hedar nämligen Malmslätt och Ljungbyhed. Av dessa har Ljungbyhed i en till innevarande riksdag ingiven proposition erhållit Kungl. Maj:ts betyg om sig att numera vara det bästa övningsfältet inom första arméfördelningen.

På grund av det anförda hemställer jag,

att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 110 ville hos Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning och därpå grundat förslag angående förläggning av telegrafkåren.

Stockholm den 20 april 1915.

F. W. Thorsson.